

BERT SCHROTEN

God, waarom?

Bijbelstudies over het probleem van het lijden

Uitgeverij KokBoekencentrum • Utrecht

Inhoud

Woord vooraf	7
1. Mag je God wel zo bevragen?	9
2. Is God wel goed en almachtig?	17
3. God gebruikt het lijden voor de groei van zijn Koninkrijk	23
4. God gebruikt het lijden voor de groei van jouw geloof	31
5. God gebruikt het lijden om te straffen en te corrigeren	41
6. God gebruikt het lijden omdat alleen dat ons wakker schudt	51
7. Je moet lijden omdat je christen bent	61
8. Lijden kan zinloos lijken, maar overtroffen worden	71
9. Twisten en aanvaarden	79
Suggesties van verzen om te zingen	89
Enige literatuur over het lijden	91

1. Mag je God wel zo bevragen?

Waarom?

Iedereen die nadenkt over 'het lijden' dat hij ervaart of waarneemt, stelt vroeg of laat de vraag: Waarom gebeurt dit allemaal? Waarom laat God dit toe? Omdat er zo veel lijden in de wereld is en elk mens daar meer dan eens bij stilstaat, wordt de waarom-vraag dus ontelbaar vaak gesteld: Waarom blijf ik single? Waarom lukken mijn sollicitaties nooit? Waarom heb ik die chronische ziekte, waardoor ik steeds minder kan? Waarom werd mijn dochter van zeven jaar door een dronkenlap overhoop gereden? Waarom is mijn zoon op het verkeerde pad geraakt? Waarom mochten wij ons huwelijksjubileum niet beleven? Waarom kunnen wij geen kinderen krijgen? Waarom werd mijn kleinzoon gehandicapt geboren? Ja, God, waarom moeten wij lijden?

En God, als ik dan toch mijn vragen stel: Waarom is dat lijden soms ook zo buitensporig wreed? Waarom bestaan er ziektes die zo mensonterend zijn, zoals botkanker, dwerggroei en alzheimer? Waarom bestaan er regimes die mensen sadistisch uitroeien? Waarom bestaan er tsunami's die nietsontziend vernietigen? Mijn God, waarom?

In de komende hoofdstukken denken we na over verschillende antwoorden op die vraag. Maar om te beginnen denken we na over deze vraag zélf. Want mag je deze vraag wel stellen?

Lijden wij zwaarder dan vroeger?

Ik heb de indruk dat we deze vraag de laatste decennia steeds *vaker* stellen en dat we 'm ook steeds *eerder* stellen. Hoe komt dat eigenlijk? Lijden kun je moeilijk meten en vergelijken, maar ik vermoed dat iedereen me begrijpt als ik stel dat onze voorouders

veel meer lijden moesten meemaken dan wij. Je hoeft waarschijnlijk niet veel generaties terug te gaan om in je eigen familie schrijnende armoede tegen te komen. Of om in jouw stamboom het drama tegen te komen dat er niet één kind stierf, maar drie of vier op rij. Tel daar nog bij op: de epidemieën van die tijd, zoals de pest en de tering en de cholera. Vergeet ook niet de branden en de overstromingen, die velen keer op keer van al hun bezit beroofden...

Onze voorouders hadden het beslist niet makkelijker. Toch horen we vanuit hun tijd die vraag veel minder; terwijl er nu, bij veel minder leed, veel heftiger geroepen wordt. Hoe komt dat? Zijn wij zwakker geworden, of is iets fundamenteels veranderd, waardoor we als het ware toch 'recht van spreken' hebben? Ik denk het laatste – en daarom noem ik vier oorzaken waardoor het lijden ons nu intenser in ons denken raakt.

Eerste verzwaring: meer kennis van de omvang van het lijden

Een eerste oorzaak is dat we tegenwoordig veel meer kennis hebben van de *omvang* van het lijden. Door alle opeenvolgende media (krant, radio, televisie, internet) zijn we overal getuige van geworden. Onze voorouders kenden slechts het lijden van het dorp en de streek – en dat had zo zijn proporties. Maar wie nu door de nieuwsberichten scrollt, wordt overspoeld door het lijden van miljoenen mensen méér. Je ziet mensen creperen in Afrika, je ziet sluipschutters bezig in oorlogslanden, je ziet de onderdrukking in die schurkenstaten met hun corrupte systemen, je ziet de trieste kinderogen in vluchtelingenkampen, je ziet de schrijnende ongelijkheid tussen arm en rijk, je ziet de enorme verwoesting van die jaarlijks terugkerende branden en orkanen, je ziet de wereldwijde gevolgen van een pandemie... Al die beelden hebben een immense impact. Want je beseft: het lijden voltrekt zich veel breder dan alleen in mijn kleine wereldje. Het is werkelijk wereldwijd. Het kwaad daarachter is kennelijk overal oppermachtig. Maar waar blijft God dan? God, waarom?

Tweede verzwaring: meer kennis van de diepte van het lijden

Daarnaast heeft de natuurwetenschap ons de ogen geopend voor de *diepte* van het lijden. Vroeger hadden we een naïef-romantisch beeld van de natuur en zeiden we: ‘De *mens* is weliswaar gevallen en doet kwaad, maar de *natuur* is gelukkig nog aardig goed. Natuurlijk: een leeuw eet een zebra en een reiger een vis, maar dat zal wel zo moeten... Maar de natuur op zich is toch eigenlijk prachtig – en wat kun je daarvan genieten!’

Nieuwe kennis over de natuur heeft dat beeld echter grondig onderuitgehaald. Want niet alleen de leeuw en de reiger doen anderen kwaad, maar werkelijk de hele schepping is tot in haar haarvaten doortrokken van het kwaad. Een bioloog als Midas Dekkers vraagt daar geregeld aandacht voor. Dat hij er soms plezier in lijkt te hebben om (het geloof) met zijn voorbeelden te shockeren, doet niks af aan de terechte vragen waar hij ons voor stelt. Om zomaar enkele voorbeelden te noemen:

- Wist je dat het sprinkhaanvrouwtje de kop van haar eigen mannetje begint op te eten, terwijl zijn onderlichaam haar nog aan het bevruchten is?
- Wist je dat ongebornen haaien elkaar in de baarmoeder al opeten? Voordat ze geboren zijn, peuzelen ze hun broertje of zusje al op.
- Wist je dat sluipwespen zich op een verschrikkelijke manier voortplanten? Zij prikken hun eitjes in levende dieren, zodat die vervolgens van binnenuit worden opgevreten.

De schrijver Maarten 't Hart vroeg ooit confronterend: Wat is er nou eigenlijk ‘zeer goed’ aan die schepping van God? ‘Wat is er ‘goed’ aan een schepping waarin ruim honderd miljoen mensen aan bilharzia lijden? (Bilharzia wordt veroorzaakt door zuigwormen die in de aderen van de darmwand leven. De eieren verlaten het lichaam via de darm of de urineblaas, en verwoesten daarbij en passant de weefsels die zij passeren.) (...) Wat

is er ‘goed’ aan een schepping waarin een koekoeksjonge jonge heggenmusjes over de rand van het nest duwt? En wreed en langzaam sterven zij, die jonge musjes, van wie er niet één van het dak valt ‘zonder uw Vader’, zoals Jezus zegt.¹

Ook deze kennis heeft een grote impact. Want het lijden is niet alleen daar waar mensen zijn. Nee, het lijden is werkelijk overal: het doortrekt onze wereld tot in de diepste details. Het leven is één wreed lijden van verslinden of verslonden worden. ‘De hele schepping zucht’ (Rom. 8:22). Dat alles maakt de vraag nog prangender: God, waarom?

Derde verzwaring: de Holocaust

Als derde verzwaring noem ik de Holocaust: een gebeurtenis waarin de omvang en de diepte van het lijden – en het kwaad daarachter – opeens gruwelijk zichtbaar werden. Het gaf ons denken een ongekende schok, want we dachten dat we in het Westen beschaafde mensen waren geworden. De Tweede Wereldoorlog toonde echter dat dat absoluut niet waar was. Duizenden brave burgers ontpopten zich tot landverraders en kampbeulen, die rücksichtslos tot antisemitisme en genocide overgingen. Exemplarisch is het enkele voorbeeld dat verteld werd door Rudolf Bierman, een overlevende van kamp Natzweiler bij Straatsburg: ‘De bewakers waren sadisten; tijdens kerstmis 1943 hadden de Duitsers een grote kerstboom neergezet. We moesten allemaal op appel komen. Onder het zingen van kerstliederen hingen de bewakers mensen op in die kerstboom. Toen heb ik mijn geloof verloren, want in een God die dit toeliet, kon ik niet meer geloven.’²

Zoals Bierman verging het veel gelovigen: de oorlog bleek een kantelpunt in het geloof. Temeer omdat het wel zes miljoen *Joden* waren, die werden omgebracht. Gods uitverkoren volk,

1 M. 't Hart, *Wie God verlaat heeft niets te vrezen*, p. 12.

2 A.F. Troost, *Morgen zal het Pasen zijn*, p. 29.

Hij liet het massaal de gaskamers ingaan. Kun jij dat nog begrijpen? O God, waarom?

Vierde verzwaring: onze welvaart

Een vierde oorzaak die onze vraag verzwart, is precies het tegenovergestelde van al die ellende: en dat is onze welvaart. Juist het feit dat het ons steeds beter gaat, botst met dat steeds grotere lijden. We zijn zo rijk dat wij van alles kunnen aanschaffen om het leven op te leuken; en daarom kunnen we het niet accepteren wanneer die leuke verwachting ons toch ontnomen wordt. We zijn zo knap dat onze medische zorg alle ziektes tegengaat; en daarom kunnen we het niet accepteren wanneer de dood ons toch inhaalt. Onze welvaart heeft gemaakt dat wij ons onafhankelijk voelen; en daarom kunnen we het niet accepteren wanneer we nog steeds kwetsbare mensen blijken.

De zwaarte van deze vragen ervaar je bij elk persoonlijk lijden, maar des te meer bij lijden dat vele mensen treft. In een pandemie (zoals de coronapandemie) komen al deze aspecten indringend bij elkaar: een wereldwijd kwaad, dat diep in de natuur verankerd ligt, dat al onze gedachten over onze samenleving onderuithaalt en ons schokkend bepaalt bij onze zwakheid. O God, waarom dit lijden?

Mag je deze vraag wel stellen?

Ik stel de voorvraag opnieuw: mag je God hier wel naar vragen? Je kunt God toch niet ter verantwoording roepen? Vroeger berustte men eerder in het lijden en zei men: 'Niet *klagen*, maar *dragen* en bidden om kracht.' Of men zei: 'Je moet niet vragen *waarom*, maar je moet vragen *waartoe*.' Hoewel daar best een stukje waarheid in zit, wil ik toch expliciet stellen dat je welzeker de waarom-vraag aan de Here stellen mag.

» *Lezen: Psalm 42*

Een persoonlijke vraag in een persoonlijke relatie

Deze dichter bezwijkt bijna. Hij voelt zich als een opgejaagd dier, dat uitgeput niet langer kán. Ramp na ramp moet hij verwerken – hij verdrinkt bijna onder alle golven die over hem heen slaan. Daarom schreeuwt hij het uit: ‘O God, waarom? Waarom vergeet U mij?’

God heeft deze psalm in zijn Woord opgenomen. Blijkbaar mag je de waarom-vraag stellen. Daarbij is je intentie echter allesbepalend. Wij mogen God niet ter verantwoording roepen, maar dat is hier ook niet aan de hand. Deze dichter leefde in zijn blijde dagen dankbaar met God. Nu er moeilijke dagen zijn gekomen, wil hij *blijven* volharden in de hoop op God. Voor hem is het geloof dus een continue verbondenheid met God. Maar juist wanneer je geloof zo’n persoonlijke relatie is, waarin je altijd alles in het gebed bij de Here brengt, mag in die stille omgang ook de vraag gesteld worden waarom de weg nu zo moet gaan. De klei kan niet tegen de Pottenbakker zeggen: ‘Wat maakt U me nou?’ (Jes. 45:9). Maar een kind mag zijn Vader wel vragen: ‘Papa, waarom?’

Bij een persoonlijke relatie horen ook persoonlijke vragen. Zodoende vind je de waarom-vraag meermalen in de Bijbel. Je vindt hem ook in veel andere psalmen. En denk aan het boek Job, waarin alle gesprekken van Job en zijn vrienden volledig draaien om die ene vraag aan God: Waarom? En denk aan de Here Jezus. Toen Hij aan het kruis hing, riep Hij het ook zelf: ‘Mijn God, mijn God, waarom hebt U Mij verlaten?’ Vanuit zijn persoonlijke band met zijn Vader, stelde ook Jezus deze vraag aan Hem.

Daarom doe je er geen zonde aan wanneer ook jij deze vraag fluistert in je hart of schreeuwt in jouw nacht. Want de Bijbel gaat ons erin voor: vanuit een levende relatie met de Here mag die vraag gesteld worden. Als God zelfs jouw tranen telt (Ps. 56:9), wil Hij ook naar jouw vragen horen!

Misschien moet ik het jóú zelfs wel ‘aanbevelen’ om die worsteling ‘eruit te gooien’. Het kan immers zijn dat jouw geloof

helemaal op slot raakt, omdat je denkt: ik kan niet meer geloven en bidden en lezen, want die vragen zitten me zo dwars, die blokkeren alles. Dan zeg ik met Psalm 62:

*Vertrouw op God, o mens in smart
Stort voor Hem uit je héle hart (!)
God is een toevlucht in het lijden.*

Waarom wij lijden? Die vraag mag klinken. Want de steeds grotere vragen van het leven mogen wij brengen bij God.

Gespreksvragen

1. Familie verhalen en genealogie zijn populair. Weet jij uit je eigen voorgeslacht voorbeelden van (intens) lijden? Denk bijvoorbeeld aan armoede, ziekte en sterfte, de Tweede Wereldoorlog, natuurgeweld. (Hoe) werkt dat in jouw familie door? Hoe weeg jij het lijden van toen en nu?
2. Dit hoofdstuk noemde vier verzwaringen. Bespreek ze alle vier. Welke weegt voor jou het zwaarst? Welke sprak of spreekt het minst tot jou?
3. Sommige mensen raken afgestompt van al het negatieve nieuws dat ze via de media ontvangen en sluiten zich daar helemaal voor af: 'Dat hoef ik niet te weten, het is toch alleen maar slecht nieuws.' Begrijp je dat? Hoe sta jij daarin?
4. Neem in gedachten een schaal van 1 tot en met 10, waarbij 0 = 'ik slik al mijn vragen in' en 10 = 'ik stort mijn hart volledig bij God uit'. Waar sta jij – en waarom daar?
5. Wat ervaar je wanneer je je klachten aan God meedeelt? Hoe helpt dit uiten jou in je geloof?